

Izhajajo vsako jutro.

Veljajo do konca leta 1918 20 K.

Za četrta leta K 10.—

Mesečno K 3-50.

Posamezna številka 20 v.

Oglasi po dogovoru.

NOVICE

Uredništvo in upravnništvo je v
„Zadružni tiskarni“, Dunajska
cesta št. 7.

Telefona št. 180.

Uredništvo je strankam na razpo-
lago od 6—7. ure zvečer.

Št. 91.

Ljubljana, v četrtek 17. oktobra 1918.

Leto I.

Avstrija razdeljena na štiri dele. Ustanovitev „ilirske“ države. — Struja proti cesarju Viljemu. Nemškega naroda križev pot. — Atentat na grofa Tiszo.

Dunaj, 16. oktobra. Na povabilo ministrskega predsednika Hussareka so se zbrali danes v ministrskem prezidiju načelniki strank, katere je ministrski predsednik informiral o namerah krone z ozirom na preosnovno Avstrije. Obvestil jih je o manifestu cesarjem, ki izide vsak čas, s katerim bodo upostavljene **narodne države in narodne vlade**. V proklamaciji bodo narodi pozvani, da pripravijo vse potrebno za konstituiranje narodnih vlad. Ustanovljene bodo štiri države: nemško-avstrijska, češka, **ilirska** in rusinska. Skupno bo vsem državam: oseba vladarjeva, zastopstvo na zunaj in obramba.

Wilsonov odgovor.

Wilson je govoril. Odgovoril je na nemško noto tako jasno in tako določno, da ni mogoče nobenega dvoma več o njegovih namerah in o njegovih mirovnihih principih.

Wilson je naštel za doseg premirja več pogojev.

Zahteva pred vsem, da popolnoma preneha podmorska vojna, zahteva dalje, da se Nemci umaknejo iz zasedenega ozemlja po načrtih zveznih armad in ne po lastnih in hoče tudi primerne garancije za to, da nemška armada med premirjem ne bi dobila kakih ojačenj, s katerimi bi utegnila antantne čete znova napasti. Wilson zahteva torej, da se v vojaškem oziru ohrani današnje zmagovito stanje alirancev. Dalje zahteva, da Nemci takoj ustavijo razdiranje in pustošenje na ozemlju, preko katerega se umikajo, ker njihovo ravnanje ne odgovarja mednarodnim določbam. To so težki predpogoji, a ne glavni.

Glavno, kar zahteva Wilson, je odstop nemškega cesarja in brzokone odstop hohenzollerske dinastije sploh. To svojo zahtevo proglašala Wilson izrečno kot „zelo slovesno“ (very solemn). Tretja točka, katero je postavil Wilson v svojem prvem odgovoru na nemško mirovno ponudbo, je izražala isto zahtevo.

Nemška vlada je seveda dobro razumela, kam meri Wilson in je skušala izogniti se neprijetnemu jasnemu odgovoru tako, da je poudarjala, da sklepa mir nemška vlada, ki ni imenovana od zgoraj, ampak ki se opira na parlament in njegovo pretežno večino. O Hohenzollerjih so pa previdno molčali. S tem molkom pa Wilson ni zadovoljen in zato kliče nemško vlado še enkrat na odgovor z zelo jasnimi besedami, in jim še enkrat kliče v spomin besedilo tretjega svojega vprašanja in njegov natančni pomen, katerega ni mogoče potvarjati. Poleg tega opozarja nemško vlado še na svoj govor v Monni Vernonu, ki ne dopušča nobenega dvoma o razmerju med Wilsonom in nemškim cesarjem.

Wilson pa ne zahteva odstopa nemškega cesarja direktno. On ne pravi: predpogoj miru je odstop nemškega cesarja. On hoče red: on hoče, da nemško ljudstvo samo iz sebe, iz svoje iniciative vrže Hohenzollerje s prestola. To je za Nemce najhujša zahteva, v prvi vrsti za Pruse, in prav mogoče je, da bo ta Wilsonova zahteva dovedla še do težkega notranjega boja v Nemčiji. Krogi, ki se opirajo na dinastijo, so še močni, ravno tako močne so pa tudi mirovne demokratične stranke. Čegava bo zmaga, o tem ni dvoma več.

Pred velikimi dogodki.

Nemčija pripravljena na vse.

Budimpešta, 16. oktobra. „Az Est“ javlja, da bo odgovor nemške vlade odvisen od mnenja vrhovnega armadnega poveljstva. Dan bo pa v petek. Wilsonova nota je vse silno poparila.

Berolin, 16. oktobra. „Norddeutsche Allg. Zeitung“ piše: Kakor doslej bo nemško vlado tudi pri odgovoru na Wilsonovo noto vodil duh sprave in želja končati prelivanje krvi. Odločilni pa bodo interesi nemškega naroda. Wilsonov odgovor je došel, predno smo ga pričakovali. On nadaljuje diskusijo in jo deloma širi. Potrebne so nove izjave nemške vlade, vsled česar premirje in mirovno pogajanje ne bo takoj doseženo.

Berolin, 16. oktobra. Na merodajnih mestih zagotavljajo, da so Wilsonovi pogoji pač težki, a ne nesprejemljivi. Res pa je, da so pričakovali več klenje.

Če žele zastopniki vrhovnega armadnega poveljstva nadaljevati vojno in če prevzamejo za to odgovornost, potem odkloni nemška vlada Wilsonove zahteve. Treba izrečno poudariti, da vlada ne stori sklepa, ki bi bil v nasprotju z vrhovnim poveljstvom.

Če pa armadno vodstvo ne bi bilo voljno sprejeti Wilsonove zahteve, potem se sme nemški narod in ves svet pripraviti na najbolj dalekosežne dogodke. Položaj je zelo resen in treba se pripraviti na vse eventualitete.

Berolin, 16. oktobra. Prihodnja seja državnega zbora se bo vršila najbrže čez tri dni. Do takrat bo odgovor Wilsonu izgotovljen.

Berolin, 16. oktobra. Konservativna stranka izjavlja v svojih glasilih, da si po Wilsonovi noti Nemci nimajo česa več voiti.

Pogajanj o premirju ne bo.

Chiasso, 16. oktobra. V nekem dopisu iz Londona razpravlja „Corriere della Sera“ da se antanta ne more spuščati v to, da bi mešana komisija ugotovila o načinu in možnosti opustitve zasedenega ozemlja. V tej komisiji bi namreč Viljemovi in Karlovi zastopniki razprave le zavlačevali in bi zlorabljali morebitne divergence med zastopniki antante, kar bi bilo tej v veliko škodo. Zato določijo antanta preliminarne pogoje in osrednje države jih bodo morale sprejeti brez razprav.

Berlin, 16. oktobra. „Tagblatt“ javlja iz Curiha, da sta Orlando in Sonnino v ministrskem svetu poročala o posvetovanju predstavitev držav v Versaillesu. Bavili so se z mirovno ponudbo in z vsemi diplomatskimi vprašanji, ki so nastala vsled tega.

Proti samosilnikom.

Nemški državni zbor se bo prihodnje dni pečal s predlogami o reformi ustave. Ena predloga se tiče člena 11. državne ustave, po katerem ima edino cesar pravico, napovedati vojno in skleniti mir. Ta predloga se tiče spremembe tega člena v toliko, da se zagotovi sodelovanje državnega zbora pri odločitvi o vojni in miru. Nadalje naj bi se spopolnil člen 17 državne ustave z zakonom o odgovornosti drž. kanclerja.

Ako nemški državni zbor v prihodnjih urah udelevi to napoved, potem to pomenja neizrecno veliko, če pomislimo, koliko moči bi moral Viljem v tem trenutku prepustiti državnemu zboru. Pomislimo samo to: Viljem je bil vedno glasnik izrazite osebne oblasti. Da se mora vse zgoditi le po njegovi volji, da se ne uveljavlja v armadi nobena volja razven njegova, da je njegova poveljniška oblast nedotakljiva, da je gospod nad vojno in mirom — to je bila vedno misel Viljema II. Vse to kažejo njegovi govori, vse njegove izjave, od prvega povelja armadi pa do nagovora pred Kruppovimi delavci.

V Viljemu II. vidimo zadnjega nemškega vojaškega monarha. On je nositelj velike svetovne vojne, ki se končuje s tem, da je vojaški sistem v razsulu in da stopa Nemčija, tudi oficijelna Nemčija, kot člen v zvezo narodov, koje posledica bo razoroženje. Treba pa je pojasniti, da ta Nemčija kot člen zveze narodov nikakor ne more odgovarjati nazorom Viljema II. Carski sistem v Rusiji se je zrušil, na Kitajskem pa je razpadla najstarejša monarhija. In zdaj se majo sistem pruskega militarizma še veliko bolj v svojem vrhu nego v svojih temeljih. Še je Viljem II. nemški cesar in kralj pruski, a čuti pač tudi sam, da ne more biti več to, za kar se je smatral od prvega dne svojega političnega probujenja za od Boga postavljeni „instrument“, pred vsem za najvišjega vojnega gospoda najsičajnejše in najboljše organizirane armade. Viljemu II. morajo biti Wilsonovi pogoji za premirje nedoumljivi. Da sta najvišje vojno vodstvo in Viljemu tako tuji svet državnih tajnikov sprejela te pogoje, s tem gre vse v razsulo, kar je mislil da je zgradil v nešteti brzojavkah baltskim baronom, v razgovorih z ukrajinskimi hetmanom, kar je ukrenil glede Poljske. Kakšen pa bi se zdel Viljem II. samemu sebi, ako ne bi več mogel na Tempelhofskem polju samodopadljivo inspiciirati berlinske garnizije. Viljem II. se mora sam sebi zdeti kot nemški cesar nemogoč.

Pa tudi nova Nemčija ne uvidi v njem najprimernejšega izraza ljudske skupnosti, ki mora težko trpeti pod njegovim sistemom v preteklosti in vsled posledic tega sistema v dolgi prihodnosti.

Kako zelo narašča gibanje proti cesarju Viljemu, dokazuje tudi dejstvo, da je sprejel deželni strankarski zbor bavarskih socialnih demokratov, ki se ga je udeležilo tudi veliko socialistov iz rajha, sledečo resolucijo:

„Bavarsko strankino zborovanje zahteva od državnega zbora da se skliče in izvoli državni

sodni dvor, ki naj ugotovi in sodi vse krivce, ki so obrezuspešili prejšnje mirovne akcije in jih je zato treba poklicati na odgovor za nesrečen izid vojne, za neizmerna bremena in žrtve, ki jih moramo nositi med vojno in po vojni.

Ta preiskava se ne sme ustaviti pred nobeno, pa še tako visoko stoječo osebo.

Strankino zborovanje zahteva tudi preosnovanje Nemčije v narodno državo s popolno samoodločbo in z ljudskim zastopstvom v državnem zboru in občini, da se prepreči bodoče vojne, da se zopet obnovi človeška kultura. Priključitev Prusije k zvezi svobodnih narodov je potrebna.

Izpremembe v nemški ustavi.

Zvezni svet je v torek pritril zakonskemu načrtu o spremembi člena 11 državne ustave. Odstavek 2 člena se spremeni sledeče: „Za napoved vojske v imenu države je potrebno pritrilo zveznega sveta in državnega zbora, izvemši, da se je izvedel napad na zvezno ozemlje ali na njeno obal.“ Odstavek 3 se nadomesti s sledečim določilom: „Mirovne pogodbe, kakor tudi take pogodbe s tujimi državami, katere se ozirajo na predmete državne postavojače, potrebujejo pritrila zveznega sveta in državnega zbora.“ Zagotovljeno je torej s tem sodelovanje ljudskega zastopstva pri odločitvah o vojni in o miru.

Demokratični pokret na Bavarskem.

Monakovo, 16. oktobra. Liberalna državnozborna frakcija je danes predlagala: „Današnji položaj zahteva tudi za Bavarsko nov vladni sistem in večji vpliv ljudstva na sestavo vlade v tem težkem času. Vlada mora uživati večje zaupanje, kakor ga uživa samo uradniška vlada. Vsem strankam mora biti dana možnost, da prevzamejo po svojih zaupnikih del odgovornosti.“

Obsedno stanje v Nemčiji.

Berlin, 16. oktobra. Današnja „Reichsanzeiger“ objavlja cesarsko naredbo, ki določa, da morajo vojaški poveljniki svoje z dekretom od 31. julija 1914. jim dovoljene pravice izvrševati samo v sporazumu s pristojnimi civil. oblastmi. Na ta način nosi za take ukrepe odgovornost kancler.

Burianovi dodatki k ekspoziciji.

Grof Burian je v včerajšnji seji zunanjepolitičnega odseka avstrijske delegacije dostavil k svojemu zadnjemu ekspoziciji nekaj „kratkih“ pripomb, v kolikor je nastala sprememba političnega položaja vsled drugega Wilsonovega odgovora Nemčiji.

Burian presoja položaj optimistično. Sodi, da se bo Nemčija sporazumela z Wilsonom in da pride do splošnega premirja. V ostalem pa velja o njegovih dodatkih to, kar je zapisal včerajšnji „Grazer Tagblatt“ o Burianovem govoru. „Graf Burian je imel včeraj govor, ki je za nizki nivo naše fevdalne diplomacije tako značilen, da se sramujemo ponatisniti ga.“

Dunaj, 16. oktobra. V jutrišnji seji odseka za zunanje zadeve v delegacijah bo baron Vasiljko staval predlog, s katerim zahteva odstavek Buriana z ozirom na njegovo nedemokratično načela in z ozirom na popolno nepoznavanje zahtev širokih slojev prebivalstva tu in na oni strani Litve.

Federalizacija.

Dunaj, 16. oktobra. Min. pred. Hussarek je poklical k sebi načelnike vseh strank. Kot prvega je sprejel Rumunca Isopescula-Grecula. Povedal mu je baje važne posameznosti glede federalizacije države.

Stockholm, 16. oktobra. K separatističnemu stremljenju v Avstriji pripominja „Svenska Dagbladet“, da so Poljaki doslej dokazovali, da nimajo sposobnosti državotvornega naroda. Male slovanske narodnosti pa jih imajo še manj nego Poljaki. V slučaju razpada podonavske monarhije grozi torej popoln kaos. Wilson pač menda ni nikoli mislil na to, da bi razkosal Avstrijo na nekoliko malih držav. (Nekaj nam je na jeziku. Švedski prijatelj Velikega Berolina bi se pač lahko tudi pogledal v razne sposobnosti njemu bližnjih narodov. Op. uredn.)

Wekerle govori.

Ogrski ministrski predsednik ima zelo malo časa. Se vojnih poročil, z balkanske fronte ne utegne pogledati. Zato je govoril sledeče:

Budimpešta, 16. oktobra. Ko je Wekerle začel govoriti, so se vzdignili pristaši Karolyjevi kot en mož in klicali: Živela samostojna, neodvisna Ogrska! Po tem incidentu je začel govoriti Wekerle. Povedal je, da je kabinet podal demisijo, katera pa ni bila sprejeta. Vlada da ima pripravljen več „demokratičnih“ predlog, vendar jih ne predloži sedaj, ker se je politični položaj silno izpremenil. Omejiti se je treba samo na dve točki: na mir in na koncentracijo.

Kakor hitro bo prišel Wilsonov odgovor, bomo povedali svoje stališče (to je navadno povsod tako; op. ur.) O tej točki ne govorim dalje (ima prav, ker bi utegnil vse skaziti. op. ur.), pač pa se moramo pečati z novimi razmerami v Avstriji. Kakor hitro bo Avstrija federativna država, moramo doseči personalno unijo. (Eljenklici pri večini zbornice, pristaši Karolyjevi so mirni). Spremeniti bo torej treba „artikel“ 12 osnovnega zakona od l. 1867. Naše uredbe moramo ohraniti in varovati državno integriteto za vsako ceno.

Ta integriteta nas pa ne bo ovirala, da stopimo z narodnostmi v dogovore (kakšna milost! op. ur.), da jih vprašamo, kaj žele, in da predložimo potem potrebne zakonske predloge.

Na čisto drugačni podlagi pa stojijo naše razmerje do Hrvaške. Mi hočemo pospeševati samostojni razvoj Hrvatske! Toda prehod do samostojnosti ne sme biti prenagel. (Karoly: Takoj!)

Naravni razvoj zahteva, da se na podlagi personalne unije takoj lotimo dela in da ukrenemo vse potrebno v finančnem oziru, da se postavimo na realno podlago.

H koncu poziva Wekerle zbornico, naj z ozirom na bodočnost naroda zapostavi strankarstvo in osebnosti, da bo zavarovana Ogrski samostojnost.

Ko je govoril o razmerju Ogrske napram Hrvatski — on hoče, da bi ostalo vse nekako pri starem — je nastala neznanjska burja v zbornici. Posl. Lovassy je klical: Mi smo prijatelji antante in tega ne trpimo. (Sledi hrip in vpitje). Vsi člani zbornice se vsujejo proti Karolyjevemu in preti tepež. Žalitive in psokve vse križem. Najhujši so pristaši delovne stranke. Levay in Karolyi obetata nasprotnikom zausnice.) Lovassy zopet zatrjuje prijateljstvo do antante.

Zahteve grofa Karolyija.

Po hrupu je staval Karolyi predlog dvanajsterih točk. On zahteva politično, vojaško in gospodarsko neodvisnost in samostojnost Ogrov pod žezlom Habsburžanov, demokratizacijo dežele, zastopstvo pri mirovnihih pogajanjih, integriteto dežele, izboljšanje volilne pravice, omejitve cenzure, ureditev vprašanja narodnosti, amnestijo za politične obsojence, pravico zborovanja, prepoved izvoza živil v Avstrijo in poklicanje ogrskih vojakov iz inozemstva, ker grozi vpad Srbov.

Karolyi izvaja, da vsakdo ve, zakaj je personalna unija potrebna. Nasprotstva med Avstrijo in Ogrsko so velika. Treba dobiti garancij, da ne bo zunanji minister prodajal Sedmograške za interese Avstrije, ali pa da ne bo mogoče obdržati Češke v okvirju monarhije samo za ceno, ki se tiče integritete Ogrske. Sedaj vsakdo vidi, kako zelo je bila zavozena politika, ki je hotela razmerje z Nemčijo še poglobiti.

Posl. Fönyes je interpeliral radi živil. Hoče vedeti, če niso šla za armado namenjena živila pred civilno prebivalstvo na Avstrijskem. Pomisleke mu razganja honvedski minister.

Poskušen atentat na grofa Tiszo.

Budimpešta, 16. oktobra. Ko se je hotel danes po zaključku državnozbornih seje grof Tisza odpeljati z avtomobilom, se je avtomobilu približal mlad dečko z revolverjem v roki. Šofer je fantu izbil revolver iz rok in ga udaril v obraz.

Budimpešta, 16. oktobra. Mož, ki je hotel izvršiti atentat na Tiszo se zove Janos Lekey-Leitner. On pravi, da je zasebni uradnik. Uverjen je, da Tisza še edini ovira mir in zato ga je hotel odstraniti. Nahujskal ga ni nikdo.

